

בבא מציעא פא

משה שווערד

1. שערים מצויינים בהלכה

דף פא. הא גמרתיו שומר שכר. פרש"י ולא אמרינן כיון שידעו הבעלים שכלו ימי האומנות ולא שלחו והביאום פטור השומר, וגבי השואל נמי אע"פ שידעו הבעלים שכלו ימי השאילה שואל הוא. ומבואר דצריך שידעו הבעלים דכלה הזמן, ורק אז אין על השואל דין שואל וכתב בשער משפט (סי' קפו סק"א) דע"כ לא פטור השואל מאונסין כשהחזירה אחר ימי שאילתה, אלא דוקא כשהמשאיל יודע אימתי כלו ימי שאילתה והו"ל ליטלם, משא"כ היכא שהמשאיל אינו יודע מתי כלו ימי שאילתה חייב השואל באונסין עדי שיבוא ליד המשאיל, וכן משמע מלשון רש"י הנ"ל וכו'. וכן ראיתי במחנ"א (שאלה, סי' ז) שהוכיח

מדברי רש"י כאן, דעדיין ברשותיה דשואל קיימא עד שיודיע לבעלים, אך מדברי התוס' במס' ב"ב (פז: ד"ה הלוקח) משמע שפטור, ועי"ש עוד בזה, ומסיק דהעיקר שצריך שיודיעו לבעה"ב וכתב דבלא יכול להודיעו – עי' ברמב"ם

2. תוספות מסכת בבא מציעא דף פא עמוד א ד"ה הא גמרתיו

הא גמרתיו שומר שכר - וא"ת ומאי פריך שאני הכא דאכתי תפיס ליה אאגריה ולכך הוי שומר שכר אף על פי שגמר מלאכתו ומיהו לטעמיה דלעיל דמדמינן אומן לשוכר ולא אמרינן שאני אומן דתפיס ליה אאגריה פריך הכא שפיר וי"ל דלא מהני תפיס ליה אאגריה אלא דוקא בעוד שמשתכר באומנותו דתיתי בעינן שמשתכר ותפיס ליה אאגריה.

• הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף פא עמוד א

הא גמרתיו שומר שכר. תמוה מאד, ותוס' הקשו דהוי ש"ש משום דתפיס אאגריה, ותרצו דזה רך בצרוף שמרויח. וברש"י לא כתב כן. [וע"ע להלן].
ולרש"י אתי שפיר המשך הגמ' דהזכרנו לעיל מדף מ"ט. בההוא גברא דיהיב זוזי אשומשמי והדרו בהו וא"ל שקול זוזך דלא הוו אפילו ש"ת, והזכרנו תירוץ ר' ירוחם דשאני התם שאמר "שקול זוזך" שהן מלים מיותרות. וכן י"ל כאן בביאור ההו"א דלא הוי אפילו ש"ת, דכיון שאמר גמרתיו, למה צ"ל "וטול את שלך", ה"ז מיותר. וע"כ אומר בזה שאינו שומר כלל כמו שם. ובהגר"א שם הו"מ קצ"ח כתב, עי' ברש"י, ובהא מיושב קושית תוס' מ"ט. עיין שם.

3. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פא עמוד א

[ב] רד"ה הא גמרתיו שומר שכר - ולא אמרינן כיון שידעו הבעלים שכלו ימי האומנות וכו' - המחנ"א [שומרים סימן כג] כתב שמשמע מלשון רש"י דמה שאומר גמרתיו אינו לשון סילוק שמירה, אלא הודעה לבעלים שגמר מלאכתו, ואם הבעלים ידעו שגמר מלאכתו בלי הודעתו, א"צ לומר גמרתיו.

4. שערים מצויינים בהלכה

סד"א שומר חנם נמי לא הוי קמ"ל. פרש"י
דאינו שומרו לו עוד, קאמר ליה, קמ"ל
דאינו תופסו על שכרו הוא דקאמר ליה, אבל
מדין פקדון לא סליק נפשיה. וכתב הב"י (רס"י
שו) שדקדקו תלמידי הרשב"א מלשון רש"י
הנ"ל, דאי אמר בהדיא טול את שלך דאיני
שומרו עוד פטור. וכ"כ בשטמ"ק לעיל (מט.
ד"ה משמע) בשם שיטה, דמפרש"י ש"מ שאם
א"ל בפירוש איני שומר מעתה טול את שלך,
אע"ג דהלה לא רצה ולא קיבל דבריו פטור,
ואפי" ש"ח לא הוי מכאן ואילך. וכ"כ בחי

5. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פא עמוד א

א] וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות שומר חנם הא גמרתיו שומר שכר - מקשים הראשונים [תוס' ר"פ, ריטב"א וכן מקשה הרש"ש], שהגמ' להלן אומרת ששואל לאחר ימי שאילתו הוי שומר שכר, וא"כ דומה לגמרתיו שהוי שומר שכר ומה קושית הגמ' כאן מגמרתיו.

[1] ומתריך תור"פ [וכע"ז בריטב"א] דקושית הגמ' כשם ששואל כאשר נגמר ימי שאילתו יורד בדרגה וחייב רק כשומר שכר, כך שומר שכר שאומר גמרתיו היה צריך לרדת דרגה ולהיות כשומר חנם, ואם אינו יורד בדרגה ונשאר עומד בדינו להיות שומר שכר, גם שואל צריך להשאר שואל.

[2] הרש"ש מתריך שדוקא בשואל כשנגמרה שאלתו אומרים כיון שנהנה מקודם [וכל הנאה שלו] גם אח"כ נשאר להיות שומר שכר, אבל שומר שכר אם נגמרה שמירתו לא אומרים שנשאר שומר שכר.

6. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פא עמוד א

[ז] הלוקח כלים מבית האומן לשגרן לבית חמיו וכו' ונאנסו בהליכה חייב - א. נחלקו הראשונים למה הנוטל כלי ע"מ לבקרו או ע"מ לשגרן לבית חמיו חייב באונסין. [1] שיטת רש"י אצלנו שחייב משום שהן לקוחין בידו. [2] הרשב"ם [ב"ב פח א] מביא שני תירוצים האם חייב משום לוקח או משום שואל. [3] התוס' [ב"ב פז ב] מביאים ראייה שחייב משום שואל מהגמ' שלנו שמביאה מהברייתא ראייה לאמימר לענין החזירה לאחר ימי שאילתה פטור משואל וחייב כשומר שכר. והתוס' דוחים שהראיה היא כשם שהלוקח כלים שהוי לוקח, בחזירתו אף שאינו לוקח אכתי הוי שומר שכר, ה"נ שואל כשכלו ימי השאילה אכתי הוי שומר שכר.

[4] הר"ן ופי' הרא"ש בנדריים [לא א] כתבו שחייב משום שואל. והרא"ש [ב"ב פז ב] כתב שהוי מדין לוקח, ומקשה החכמת שלמה [בגליון השו"ע סו"ס קפה] שהרא"ש סותר דבריו.

הר"ן בחידושויו בב"ב מסכים עם פירש"י שהוי לוקח. וכן כתב הר"ן בע"ז [טו. הובא בגליון מהרש"א] שמקשה על הגמ' שם שאומרת שאסור למכור בהמה גסה לגוי גזירה משום נסינו, דהיינו הגוי מנסה בהמה של ישראל כדי לדעת האם לקנותה, וחיישין שמא הגוי ינסה הבהמה בערב שבת סמוך לחשיכה, והישראל יאמר לבהמה זיל ואז יעבור על איסור מחמר. ומקשה הר"ן תיפוק ליה שאפ' אינה הולכת מחמת הישראל מ"מ עובר משום שביתת בהמתו. ותריך כיון שהגוי לוקח הבהמה ע"מ לבדוקה כדי לקנותה, הגוי הוא לוקח ואין הבהמה של הישראל. ומקשה רע"א בגליון הש"ס [נדריים לא א] סתירה מהר"ן בנדריים שכתב שהוי שואל ולא לוקח.

יש לחקור לסוברים שהוי לוקח האם הוי לקיחה על תנאי, שלוקח בתנאי שהחפץ ימצא חן בעיניו או דהוי לוקח גמור עם זכות להחזיר ולמכור חזרה. ונ"מ אם המוכר הקדיש הבהמה לפני שהחזרה לו ואח"כ הלוקח החליט שאינו חפץ בהמה והחזירה.

הקה"י [נדריים סימן כד] מוכיח מהר"ן בע"ז שהוי לוקח גמור, דאם הוי לוקח על תנאי, אכתי איכא ספק איסור של שביתת בהמתו, דשמא הגוי לא ירצה לקנותה ויתברר למפרע שבהמת ישראל עשתה עבודה בשבת, אלא ראייה שהוי לוקח גמור עם זכות להחזיר או לוקח גמור לזמן [עד שיחזיר]. וכן משמע מלשון רש"י [ד"ה ונאנסו] שכתב הרי הן לקוחים בידו עד שידע שאינה לקוחה, משמע שהוי לוקח גמור לזמן.

ב. יש כמה נ"מ אם החיוב באחריות מדין שואל או מדין לוקח.

א. מדברי התוס' [ב"ב פז: ד"ה הלוקח] וכן מדברי ההג' אשרי [שם], מבואר שיש נ"מ אם המוכר יכול להקדיש החפץ, שאם ללוקח [ע"מ לבדוק] יש דין שואל, הוי החפץ של המוכר שיכול להקדישו [אפ' היכא דהלוקח לבסוף אינו מחזיר החפץ], ואם הוי לוקח אין המוכר יכול להקדיש.

הקה"ת [ריא - ב] מביא דעת הים של שלמה שאין המשכיר יכול להקדיש חפץ המושכר לאחרים, דהחפץ נחשב לאינו ברשותו. והא דאמר בערכין [כא א] שהמשכיר יכול להקדיש ה"מ בקרקע שלעולם הוי בחזקת בעלים, אבל מטלטלים שהושכרו אינם ברשותם של הבעלים. הקה"ח מקשה על היש"ש מדברי התוס' [ב"ב פז ב] שמדמים מטלטלים לקרקע, וס"ל שאם [הלוקח כלי ע"מ לבקרן] הוי שואל יכול המשאיל להקדיש. **ב. המחנ"א [שומרים סימן כד] והיד רמ"ה [ב"ב פה. ד"ה וכי תימא] כתבו נ"מ אם יהיה פטור היכא שבעליו עמו, שפטור בעליו עמו הוי פטור מחיובי שואל ולא פטור אצל לוקח.**
ג. נ"מ אם יהיה פטור אם מתה מחמת מלאכה שהוי פטור אצל שואל ולא אצל לוקח.
ד. באילת השחר כתב נ"מ אם החפץ התקלקל האם ישלם לפי שוויו בזמן הקלקול או בזמן שלקח החפץ, דאם חייב משום לוקח חייב כפי השווי של זמן המקח ואם חייב משום שואל חייב כפי השווי של זמן האונס כדאמר ר' פפא [בכתו' לד ב] ונפסק ברמב"ם [גניבה ג - ד].
ה. הנה"מ [קפו - א] כתב נ"מ אם הלוקח אומר במפורש שאין כוונתו כעת לקנות החפץ עד שיבדקנו, שאז אינו חייב מדין לוקח וחייב מדין שואל עד שיחזיר לבעלים.

7. שערים מצויינים בהלכה

<p>קמ] בראובן ששאל ספר משמעון שעה אחת ולא יותר, וא"ל מיד אחר שעה אשלח אחריה או אביאה לך, ובתוך כך נפלה דליקה בבית ראובן כו', ופסק כיון דלא השאילו אלא לשעה אחת וכבר כלה זמן שאילתו, אע"פ שנשרף בבית השואל פטור, ואפי' לא אמר המשאיל לשלוח ולא אמר השואל אשלח וכו'. ועי' בדרכ"מ (סי' שמ סק"ב) מש"כ בזה. ועי' בשו"ע (סי' שמג ס"א) שהשואל חפץ לזמן, מיד כשיכלה הזמן פטור מאונסים אפי' הוא ברשותו, וחייב בגניבה ואבידה כשומר שכר. ועי' ש בפת"ש (סק"א). ועי' במנ"ח (מצוה ס) דפשוט שאם משתמש בו אחר שכלה הזמן דינו כשולח יד בפקדון. ועי' בנתי"מ (סי' שמא</p>	<p>א"ל שואל שלח ושלחה ומתה חייב. כתב המרדכי (סי' שעו) בשם מהר"ם [ד"פ סי'</p>
--	--

8. דף על הדף מסכת בבא מציעא דף פא עמוד א

בגמ': אמר אמימר: מסתברא, פטור משואל וחייב כשומר שכר, הואיל ונהנה מהנה הוה. **בספר משפטי החושן הלכות שאלה (סי' ש"מ) דן בשאלה מצויה. בשואל מחברו דירה מרוהטת לשהות קצרה (שבת או ימי שמחה), והבית עצמו וכן דברים המחברים לקרקע אין דיני שמירה ושאלה עליהם כמ"ש בבאורים סק"ג, אמנם רהיטים המטלטלין ושאר כלי הבית נעשה שואל עליהם וחייב באונסים. ונהנה זה פשוט שאינו נעשה שואל אלא על הרהיטים והכלים שמרשהו המשאיל להשתמש בהם, אבל חדרים או ארונות נעולים שאין המשאיל מסכים שישתמש בהם ובתכולתם אינו נעשה שואל עליהם. וכמו"כ במה שמצוי שאדם מבקש לשאול כלי מלאכה מסוים, והמשאיל נותן לו ארגז כלים שיש בו ערכה שלמה הכוללת כלים וחלקים נוספים שלא ביקש ממנו להשאילם לו, ואמר לו המשאיל להדיא שמוסר לו כל הארגז כי אין ברצונו לטרוח ולהוציא את הכלי שנצרך לו ולכן מוסר לו הערכה בשלימותה ע"מ להחזירה, ובודאי אינו נעשה שואל על שאר הכלים שבארגז, שהרי לא הרשהו להשתמש בהם כלל, ואם יחפוץ אח"כ להשתמש בכלי נוסף עליו לשאול ממנו רשות.**

אלא שיש לדון מה דין השואל בזה לענין שאר הרהיטים וכלי הבית וכן הכלים שבארגז. ולכאורה יש לדונו כשו"ח על שאר הכלים, שכיון שאינו שואל רק שומר, ואינו מקבל שכר על השמירה, שומר חנם הוא. אלא שיתכן שדינו כשו"ש, דהואיל ונהנה משאלתו את כלי הבית הנצרכים לו או הכלי שבתוך

הארגז, מהנהגה ונעשה שו"ש. כמו שמצינו בגמ' כאן בשואל שכלו ימי שאלתו שדינו כש"ש עד שיחזיר
דהואיל ונהנה מהנהגה, וכדקיי"ל בשו"ע חו"מ סי' שמ"ג.

אמנם המאירי כאן כתב וז"ל: ויש דנים מכאן, שהשומר בשכר החסדים שקיבל ממנו נעשה ש"ש, אלא שיש
לפקפק ולומר שלא נאמר כן אלא כשנהנה באותו דבר בעצמו, עכ"ד. ויש לעיין בנדוננו אם נחשבים שאר
החלקים והכלים כנהנה מאותו דבר עצמו, מאחר שהם חלק מהבית או ארגז הכלים, וקיבל הכל בבת אחת, או
שדבר נפרד הוא ואין שייך בו הואיל ונהנה מהנהגה, וצ"ע לדינא. (ויעויין במשפטי החושן שהאריך לדון גם בכלים
שרשאי להשתמש בהם באילו אופנים נעשה שואל עליהם א).

9. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פא עמוד א

יא] ואמאי שמירה בבעלים היא א"ר פפא דאמר ליה שמור לי היום ואשמור לך למחר - מקשים התוס' [ב"ב מג
ב] והריטב"א כאן דאכתי שמירה בבעלים היא כיון שאומר לו עכשיו שישמור למחר, כבר נעשה שואל מעכשיו
כדאיתא [להלן צד ב] בעלים באמירה. ותירצו התוס' דה"מ אם בזמן האמירה משעבד עצמו להכנס למלאכה
מיד, אבל כאן לא משתעבד עד למחר. ועיין מש"כ בס"ד ריש השואל אות ג.

10. שערים מצויינים בהלכה

דא"ל שמור לי היום ואשמור לך למחר.
פרש"י דלאו במלאכתו הוא השתא.
והתוס' במס' ב"ב (מג: ד"ה דאמר) הקשו, והובא
בחי' הריטב"א (החדשות) כאן, דאכתי שמירה
בבעלים היא, דכיון שאמר לו עכשיו שישמור
לו למחר, באמירה זו נעשה לו שואל מעכשיו,

11. שערים מצויינים בהלכה

שמור לי ואשאלך וכו'. כתב הטור (סי' שה
ס"ו) שדעת הרמ"ה כשמשאל וגם שאל
ממנו כליו הרי הוא עמו במלאכתו לשמור לו
כליו השואל בידן [וכ"ה ברמ"א בשם י"א, ועי"ש
בש"ך (סק"ד) שכ"ה גם דעת המחבר, ותמה שכי' כן
הרמ"א בשם י"א. וכ"ה בבאה"ג שם], והקשה הטור
דבשמור לי ואשאלך, אין המפקיד שהוא
המשאל עם הנפקד שהוא השואל במלאכתו,
ותירץ הב"י כיון דכליו שואל לו הוי כאילו
בעליו עמו, אבל מה שהקשה בהשאלני
ואשמור לך, דאין המשאל עם השואל כלל
לא הוא ולא כליו, זה ודאי קושיא היא, וצ"ע.

ועי"ש מש"כ הב"ח והפרישה. והש"ך (סק"ו)
תירץ, דבשמור לי ואשאלך, מיד שזה מקבל
הכלי לשמור, זה מחויב להשאל לו הכלי,
נמצא שזה הכלי של משאל הרי הוא כאילו
הוא של שומר, וכל היכא דאיתא ברשותא
דשומר איתיה, ובעל הכלי צריך לשמרו לו כדי
להשאלו, נמצא נעשה בעל הכלי שהוא
המשאל שומר וכו'. ועי' מה שהקשה עליו

12. שערם מצויינים בהלכה

דף פא : אתא לקמיה דרבא חייביה כו' אכסיף וכו'. מצינו בכמ"ק שרבא פסק הלכה למעשה והקשו עליו ואכסיף ולבסוף איגלאי מילתא שלא טעה ופסק כהלכה [עי' לקמן צו. וגליון הש"ס שס], וכתב בפרי צדיק (ראה אות ז ד"ה ושורש) שרבא זכה לזה שלא יצא מבית דינו דין מרומה, ומה שמצינו כמ"פ [עירובין קד., ב"ב קנז., נדה סח.] שאמר רבא דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי [עי' בדברינו באריכות במס' נדה (שם ד"ה דברים) וכמס' גיטין (כט: ד"ה הא דאבא) כמה שחזרו האמוראים מדבריהם שאין זה גנאי ח"ו, אלא להיפך, ושגם משרע"ה הודה ולא בוש, והבאנו שם מהרבה מקומות כזה, וע"ע בשו"ת חת"ס ח"ו ליקוטים סי' צג, ושו"ת משיב דבר ח"ג סי' ט ד"ה אחר כזה], וגם מצינו אצלו (מנחות צו.) שהודה ולא בוש לומר לאן מילתא הוא דאמרי, וכאן הלשון איכסיף, היינו משום שאז לא זכה עדיין לשלימות הענוה וכו'.

13. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פא עמוד ב

ג] א"ל רבא מה ליה לשקר אי בעי אמר ליה אנא באורחא דנש אזלי א"ל אביי מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן - גירסת הרי"ף [הובא במסורת הש"ס] א"ל רבה, וכן גורסים התוס' [בכורות לו. הובא במצפ"א], ומוכיחים מדסבר רבא [ב"ב לג ב] שלא מהני מגו נגד עדים, ואיך כאן סבר דמהני.

התו"ח והפלפולא חריפתא [אות ג] מוסיפים, דאם גורסים רבא קשה שדרך הש"ס בכל מקום להקדים את אביי לרבא, אלא ראייה שגורסים רבה שהיה רבו של אביי והדרך להקדימו לאביי.

והשיטה בשם תוס' ר"פ ור' יונתן כתב שגרסין רבא, ולא קשה מהגמ' ב"ב, דאחרי שרבא אצלנו שמע מאביי קבל מיניה וחזר בו.

התורא"ש [ב"ב לא א] והריטב"א [כתו' כז ב] וחי' הריטב"א כאן כתבו, שהכא אינו ממש מגו נגד עדים, אלא על פי רוב יש שם מים, והוי כאנן סהדי שיש מים, ופליגי רבא ואביי האם מהני מגו נגד אנן סהדי. בחי' הריטב"א כתב שה"ה שאביי ורבא נחלקו האם מהני מגו נגד עדים ממש, אבל הריטב"א בכתו' כתב שדוקא הכא שליכא עדים ממש פליגי, אבל כשהמגו נגד עדים ממש לכו"ע לא מהני. ולפ"ז אפשר לגרוס הכא רבא, ואין קושיה מדברי רבא בב"ב, ששם מיירי בעדים ממש.

ור' יונתן בשיטה מבאר שהכא מיירי שהיו עדים שהעידו שבבוקר היה שם מים, ואינו שכיח שבצהריים לא יהיה מים, ופליגי אביי ורבא האם נאמן במגו שלא היה בצהריים מים [בכה"ג שאינו שכיח]. וגם לפי שיטתו אם יהיה מגו נגד עדים ממש לכו"ע אינו נאמן. וקשה דר' יונתן מקשה הסתירה מב"ב ותירץ שרבא חזר בו, ולמה לא תירץ ששם הוי נגד עדים ממש.

הרמ"ך בשיטה מבאר שבמקום עדים דהכא הכוונה, שהרבה אנשים היו שם באותו יום שיכולים להעיד אם היה שם מים, ובמקום שיש רואים פליגי אביי ורבא האם נאמן במגו או שחייב להביא עדים.

14. שערים מצויינים בהלכה

א"ל רבא מה ליה לשקר כו' אמר אב"י מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן. פרש"י דאנן סהדי שאין אותו הדרך בלא מים. ובח"י הריטב"א (החדשות) תמה על פרש"י, היכי אמר רבא שיהא נאמן להכחיש העדים בטענת מיגו, והנכון דלעולם יש שם מים, וס"ד דרבא דכיון דיש לו מיגו מתרצינן לישניה, דהא דקאמר דליכא מיא היינו שלא מת מחמת המים, וכמאן דליכא מיא דמי, ואב"י ס"ל שאנו תופסים לשונו כפשוטו. וע"י בריטב"א במס' כתובות (כו'): שהביא עוד פירוש, דלא היה כאן עדים ממש, אלא עפ"י הרוב שכיח שם מים, ואב"י ס"ל דזה הוה כעדים, אבל רבא סבר דכיון דזימנין דליכא מיא שפיר עבדינן מיגו. ונכ"ה בח"י הריטב"א הישנות דלפעמים הוא פוסק, דאל"ה הוי ודאי עדיף טפי מעדים, וע"ש עוד, דלא דמי למה לי לשקר במקום חזקה].

ובשטמ"ק הביא פירוש בשם ה"ר יהונתן, כלומר הרבה ימים בשנה אין שם מים, וס"ל לרבא שיש להאמינו שהרי אין עדים בעולם שיוכלו להכחישו, וא"ל אב"י מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן, דמיירי שכאו עדים שכאותו היום היו בו מים, וקמ"ל כיון שיש לנו עדים שבבקר היו שם מים, לא אמרינן שבחצי יום בזמן שעבר זה לא היה שם מים, ואין להאמינו על זה, ורבא ס"ל כיון דנהרא דפסיק הוה יש להאמינו מטעם מיגו, אע"פ ששינה ממה שצוה לו. וע"י בח"י הריטב"א הישנות (ר"ה אמר) שדחה זה, דהיאך לא הוזכר זה בגמ' שהרי זה עיקר הדבר.

והרמ"ך כתב, דבאותו הדרך מצויין רבים העובדים, וקי"ל דבמקום שיש רואים צריך להביא עדים לראיה דלא הוו מיא, ואם אין לו עדים ישלם [אך נשאר בצ"ע]. וע"י בדברינו לקמן (פג. ד"ה הא).
והר"ח פירש, דבמקום שיש עדים שאומרים דאזיל באורחא דנהר פקוד, אין לבטל עדותם במה לי לשקר. ובח"י הריטב"א (הישנות) העיר גם ע"ז שלא הוזכר בש"ס, ושוב הביא ש"מ

15. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פא עמוד ב

[ה] ישבע ויטול מעותיו דברי ר"א ר"ע אומר יכול לומר וכו' אבל הלוחו אלף זוז בשטר והניח לו משכון עליהם ד"ה אבד המשכון אבדו מעותיו - **מבואר ברש"י שיש שני סוגי משכון, יש משכון שלקחו לזכרון דברים בעלמא כדי שהלוח לא יוכל לכפור, ויש משכון שלקחו לגוביינא. ומבארים תור"פ והריטב"א שלפי רש"י ר"א ור"ע פליגי לגבי משכון שלקחו בזמן הלוחא בלי שטר, שר"א סובר שלקחו לזכרון דברים, ומש"ה לא אבד מעותיו. ור"ע סובר שלקח המשכון בתור גוביינא. ובהלוחו בשטר מודה ר"א שאבד מעותיו כיון שהמשכון היה לגוביינא, שכיון שאיכא שטר אינו יכול לכפור, וגם איכא בשטר שיעבוד קרקעות, וא"כ למה לוקח משכון אם לא משום שאינו רוצה לגבות מהקרקעות אלא מהמשכון.**
ולכאורה קשה אם הוי לגוביינא א"כ היה פרעון, ולמה חייב דוקא אם אבד ואינו חייב אם קרה אונס. וצ"ל שאינו ממש פרעון אלא תופסו בתור משכון שאם הלוח לא ישלם יקחהו בתור גוביינא, ולכן כיון שיש לו הנאה בתפיסה, הוי עליו שומר שכר שחייב בגניבה ואבידה.
התור"פ והריטב"א מקשים על רש"י דיוצא לפי דבריו שלר"ע הוי שומר שכר כיון דתפסיה לגוביינא, והרי אין זה סברא שיהיה שומר שכר משום כך, שהרי המלוה לקח המשכון משום שנתן לו מעותיו ואינו מרויח מהמשכון, שהרי אם המעות היו נשארים בידו היה מרויח טפי [וכמש"כ התוס' לעיל פ: ד"ה דקא]. עוד הקשו שהגמ' להלן אומרת טעמים אחרים אליבא דר"ע [משום דשמואל או ר' יצחק או ר' יוסף], ואינה אומרת הטעם משום שתופס לגוביינא.

התור"פ חולק על רש"י ומבאר [כמו התוס' ד"ה דברי] שבין לר"א בין לר"ע לוקח משכון לשם גוביינא [ולכן אינו משמש], ומשום הא אינו נעשה שומר שכר, והטעם של ר"ע הוא משום דשמואל [שהמלוה קיבל על עצמו להפסיד החוב אם יאבד המשכון] או דר' יצחק [שבע"ח קונה משכון] או ר' יוסף [שהוי שומר שכר מצוה כגמ' להלן]. והלוהו אלף זוז בשטר, מיירי במשכון שלא בשעת הלוואתו, שלכו"ע הוי שומר שכר כיון שקונה משכון כדר' יצחק.

הריטב"א מתרץ את רש"י שעכשיו בהו"א הטעם של ר"ע משום דתפסיה לגוביינא, ואחרי שמוקמינן מתנן דלא כר"א הגמ' מדקדקת האם פליגי במידי אחרינן. והיכא שלא רצה להלוות אלא על המשכון גלי אדעתיה שתופס המשכון תמורת הזוזי, וסומך על משכון זה, וזה סיבה שיחשב לשומר שכר.

הבית אהרן מתרץ שרש"י סובר שלפי ר"ע הוי שומר שכר, כיון שאינו סתם תופס להיות בטוח במעותיו [כמו אומן], אלא לוקח משכון בתור גוביינא, שאם הלוה לא ישלם ישאיר חפץ זה תחת ידו ולא יגבה ממקום אחר, ומכיון שכבר קיבל החפץ שעתיד לגבות הוי הגאה גדולה שעושה אותו לשומר שכר, ועדיף מאומן שתופס הכלי אשכריה שאינו חושב לגבות הכלי, ותפסת הכלי הוי רק לבטחון שיקבל שכרו. והבית אהרן מדייק כן מלשון רש"י שכתב שלפי ר"א הוי המשכון כדי להיות בטוח במעותיו, וא"כ ע"כ לפי ר"ע הוי יותר מזה, דהיינו שיגבה את המשכון עצמו.

16. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פא עמוד ב

[ז] תד"ה דברי וכו' פירוש לכך מודה ר"א משום דהוי שלא בשעת הלוואתו וקני משכון ושטר דנקט לאו דוקא וכו' - כוונת תוס' לחלוק על רש"י שפירש הטעם שמודה ר"א משום שנקט שטרא, ומכיון שיש כבר בשטר, על כרחך שלקח המשכון לשם גוביינא. והתוס' מפרשים שר"א מודה בסיפא כיון שמייירי שלא בשעת הלוואה, ולכן קני למשכון מדר' יצחק, ור"א ור"ע פליגי בשעת הלוואה, וטעמיה דר"ע שהוי שומר שכר הוא כדשמואל או ר' יוסף או כדר' יצחק שבע"ח קונה משכון אף בשעת הלוואה, וכן מבואר בתור"פ.

17. שערם מצויינים בהלכה

שוקא לאו בר נטורי הוא. הקשה בנמוק"י בשם הראב"ד והרשב"א, כמה נשתעבד לו לשמור, דודאי שומר לא מחייב כדיבור בעלמא עד דמשויך כדאמרינן לקמן (ט:): כדרך שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרים, ותירץ דמשכחת לה כגון שהניחו בדי אמותיו בסימטא שהם קונות, א"נ מיירי בבהמה וא"ל הכישה במקל והיא תכרא וכו'. וכ"כ בחי' הריטב"א (הישנות), וכתב

18. שערם מצויינים בהלכה

אבל הכא הנח ואנא מנטרא קאמר ליה. [כתב הטור (סי' רצא ס"ב) בשם תשו' הרא"ש, וכ"פ בשו"ע (שם) מי שהיה מהלך בדרך וא"ל חבירו הולך עמך אלו המנעלים, וא"ל הניחם כאן על החמור, והניחם שם, ולא קבלם הנפקד בידו, אלא כמו שהניחם המפקיד על החמור כך הולכים ולא קשרם, והלך לו מן הצד להסך וגליו, והניח החמור על אם הדרך ונאבדו המנעלים, הוי ש"ח והו"ל פושע וחייב, דלא אמרינן הנח סתם לא הוי ש"ח אלא במקום המשתמר, אבל בדרך ודאי קיבל עליו לשמור. ועי"ש ברמ"א שיש חולקין, דאפי' במקום שאינו משתמר לא הוי ש"ח עד שיאמר הנח

לפני, ומקורו ממדני כאן אליבא דחכמים. [ועי"ש בסמ"ע סק"ה דהיינו דוקא כשהמפקיד נשאר כאן והשומר הלך בדרך, דבוה ודאי שדעתו היה לשומרם, דא"כ מי ישומרם, אבל כששניהם כאן אפי' המקום אינו משומר לא נעשה שומר, די"ל חייב ונטר לך קאמר]. וכתב בנתיבות (סק"ז) דהרא"ש

1. הערות הגר"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף פא עמוד ב

אכסוף וכו'. **בשני המקרים ר"פ ורבא טעו**, אך משמים סבבו שלא נכשלו בפסק. וכעין זה נוחלין נכסי לך ואחר כך לפלוני, אם הראשון יורש אם אין הפסק. ורב עיליש פסק בכה"ג ששייך לאחריו, ורבא אמר לו שלא כן, אכסוף קריה עליה רבא אני ה' בעתה אחישנה, כלומר דתמיד פסקיו נכונים, ורק עכשיו שטעה, זימן הקדוש ברוך הוא את רבא, כדי להצילו ממכשול.

ובח"ס מפרש את תפלת רבי נחוניא בן הקנה בברכות שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי. וברש"י פ' דיהא גמ טועה בהלכה, וגם גורם שאחרים ישמחו בטעותו. והחת"ס מפרש דלא חשודים על כך, אלא קאי אכה"ג דרב עיליש ורבא שהעמידו על האמת והצילו מתקלה, ורבי נחוניא בן הקנה ביקש שגם דבר כזה לא יקרה.

2. שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן רח

וגם בתפלת רחב"ד [צ"ל: ר' נחוניא בן הקנה] שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי לא מיירי ולא נתיירא מהמתכבדים בקלונו ח"ו כי לא נמצאו כאלו בחבורת הז"ל, ועוד מ"ט לא חש על כשלונו ההלכה עצמה ורק על שישמחו בו חבריו, אבל נלע"ד עפ"י דאיתא פ' יש נוחלין קל"ג ע"ב אני ה' בעתה אחישנה ופירש רשב"ם וז"ל, איכסוף רב עיליש מרבא פן יאמר רבא בלבו אילו לא הייתי בכאן היה דן דין שקר וכו', קרא עליו רבא לנחמו אני ה' בעתה אחישנה, בעת שהצדיקים צריכים לישועה הקב"ה ממציאה להם אף אתה אני יודע כך שמעולם לא באתה דין תקלה על ידך שהרי עכשיו זמנני לי הקב"ה קודם שהגעת להוראה ולא נכשלת עכ"ל, הרי שרב עיליש כמעט נכשל והקב"ה הזמין לו רבא והיה שמחה לרבא שזכה להציל רב עיליש, ויותר טוב היה לרב עיליש אילו זיכהו הקב"ה שיעמוד על האמת מעצמו ולא יצטרך להזמנת רבא להצילו ושישמח רבא במצותו, וזו היתה תפלת רחב"ד שלא אכשל בדבר הלכה ואצטרך שליח להחזירני וישמחו בי חברי שזכה להצילני, אתה ה' תזכיני שאעמוד בעצמי על האמת, וכן כל חברי לא נצטרך זה לזה, כנלפע"ד, אבל חלילה וחלילה שישמחו איש בתקלת חברו:

3. אגרא דפרקא אות קעז

גמ' ב"ב דף קל"ג... **נשמע מזה שהדיין שהוא צדיק אעפ"י שאינו בקי כ"כ בדינים, הש"י מראה לו הלכה לאמיתה שלא יכשל בדין, הן ע"י איש אחר, או שימצא מקום מוצא הדין וכיוצא, וזה מה שנ"ל דמשום**

הכי מצות הדיינים בישיבה, וכביכול אלקים נצב בעדת וכו', וכן אמרו רז"ל שהבטיח השי"ת לאברהם עתיד אני להיות נצב בעדת הדיינים והם יושבים, והנה לכאורה יש להתבונן מה הוא זה הענין שמכנים שהשי"ת עומד, דע"כ אין הדבר כפשוטו כי לא יצדק אצלו ית"ש שום מקרה הגוף, וגם להבין מפני מה מצות הדיינים דוקא בישיבה, וגם על דבריהם ז"ל שדרשו זה בפסוק וירא אליו ה' וכו' והוא ישב וכו' דרשו ז"ל (עיין רש"י ריש פר' וירא) ביקש לעמוד אל הקב"ה שב ואתה סימן לבניך שעתידי אני להיות נצב בעדת הדיינים והם יושבים, קשה ג"כ למה הבטיחו השי"ת זאת בכאן דוקא, וגם מהו הלשון ואתה סימן לבניך, מה הוא הסימן, הל"ל סתם וכן אני עתיד לעשות לבניך, כי מאין ולאין יהיה זה הדבר לסימן.

ועפ"י הנ"ל יצדק הכל, כי כשהאדם מכוין הלכה לאמיתו נקרא עומ"ד על הדבר, וכן הוא הלשון בדברי רז"ל (גיטין דף מג א) אין אדם עומ"ד על דבר הלכה אא"כ וכו', והטעם שנקרא עומ"ד כי כל הלכה הוא שיעור קומה, וכשמכוין הלכה לאמיתה ומקיף אותה בשכלו נקרא עומ"ד כענין העומ"ד שכל שיעור קומתו הוא ביושר מבלי כפיפה ועקמומית, מש"ה מצות הדיינים היא בישיבה, להורות שכח האנושי קצר מלכוין הלכה לאמיתה, זולת בעזר אלקי, והשי"ת הבטיח כי לא יעזוב את חסידיו לעולם נשמרו, והוא יורה להם הדרך הישר ויעמידם על האמת, וזה שנקרא השי"ת כביכול נצב בעדת הדיינים.

ומה מאד תצדק ההבטחה הזאת לאברהם, להיות הפעולה הזאת בזמן ההוא לסימן מובהק לזרעו אחריו עד עולם, דהנה נאמר [בראשית יח] וירא אליו ה' (אחר המילה) ואמר בזה [בראשית צ"ח ע"ב] דקודם שנימול לא היתה אליו ההתראות בהתגלות כ"כ עד אשר זכה למילה וירא אליו ה', וכאשר נתגלה אליו הדבר שהיה אצלו מקודם בתעלומות חכמה, ביקש לעמ"ד, היינו לחקור על הדבר יותר ויותר בהליכות אלי מלכי בקדש להשיג יותר ויותר בחקירתו בקדש, והשיב לו השי"ת, שב ואני אעמוד, רצ"ל אני אגלה לך הנעלם ממך, מה שיהיה באפשרי להשכילך, כי כח הבשריי קצר מהשיג בעצמו זולת בעזר אלקי, וזהו ואתה סימן לבניך שעתידי אני להיות נצב בעדת הדיינים להעמידם על האמת, והם יושבים, כי קצר כח הבשריי מהשיג דרכי התורה לאמיתה זולת בעזר אלקי, והבן.

ומש"ה גדולה שימושה של תורה יותר מלימודה [ברכות ז ב], כי הלומד שומע ההלכה, ולפעמים יוכל להיות שאין זה הלכה לאמיתה, משא"כ המשמש רואה ההלכה במעשה, שמתיר ואוסר בבוא מעשה ליד הרב ואז יוכל התלמיד לסמוך בודאי שההלכה הוא כך, כי השי"ת רגלי חסידיו ישמור שלא יבא לידי מכשול, וזה תתבונן שהתפלל דוד [תהלים קיט יח], גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, דלכאורה בתורתך הל"ל, אך י"ל שהתפלל להשי"ת שיעמידהו תיכף על האמת מתוך התורה, דהיינו תיכף בעוסקו בלימוד ולא ימתנו לו עד אשר יבא מעשה לידו, נ"ל.